

לשוננו לעם

עורכים: א' אברונין, מ' אזרחי וי' פרץ

מתוך

כרך א, חוברת ה-ו, תש"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

יעקב בניאל

מצדק

יש שמשתמשים בשם „מצדק“ או „מצד־
קה“ במובן הצטדקות או נימוק וצידוק

לאיזה מעשה (כגון ב"הצופה" מיום כ"ה
תמוז תש"ה: כדי למצוא טצדק למשהו
הוא מעמיד פנים וכו'). המלה גופה היא
כאלו צורה עברית של המלה "טצדקא"
הנמצאת בתלמוד, ואלו שמשמשים בה
במובן זה, חושבים, ש"טצדקא" היא מלה
ארמית משורש צדק.

ולא היא. מלה זו נמצאת בתלמוד פע-
מיים, ובשני המקומות היא באה במובן
תחבולה: (1) ב"ק נ"ו ע"א: "כל טצדקא
דאית לה (לבהמה שעוזבים אותה בחמה)
למיעבד עבדא ונפקא". וברש"י שם: טצד-
קא — תחבולות (ומטעם זה מי שהניח
בהמה בחמה, והיא יצאה והזיקה, בעל
הבהמה חייב). (2) מנחות מ"א, ע"א: "טצ-
דקא למיפטר נפשך מציצית". וברש"י שם:
תבקש תחבולות לפטור עצמך מציצית
(על ידי שהנך לובש בגדים שאינם חייבים
בציצית).

וידוע ההבדל בין תחבולה ובין הצטר-
קות. בתחבולה אדם משתמש לפני המעשה,
כדי לעשות את המעשה הרצוי לו, או כדי
להמנע מעשות מעשה בלתי נוח לו. ואלו
הצטרקות באה לאחר מעשה, כדי לתקן
מדוע הוא נעשה.

ואשר לשורש המלה טצדקא, רק יאסט-
רוב, הידוע בלהיטתו אחרי אטימולוגיות
עבריות, במלוננו (בערך טצדקא בהקדמה)

מקיים את הגירסא טצדקא, והוא חושב את
המלה לשם ארמי משורש סדק או צדק,
שנתהווה מהשמות אסטדקא — אצטדקא
(שמות מבנין אתפעל) ע"י קיצור, סירוס
וחילוף אותיות בשני שמות ארמיים אלו.
אולם אין ספק שצדקו פליישר בהערתו
למילונו של לוי, וכן גייגר בתוספת לע-
רוך השלם ופרופ' אפשטיין ב"פרוש הג'
אונים" לסדר טהרות ע' 150, הגורסים
„טצדקא“, ז. א. „ר“ במקום „ד“. והיא
מלה פרסית. בכל אופן אין לבנות ממלה
תלמודית זו שם עברי בזוהרה אחרת
מאשר יש לה בתלמוד, ובמשקל שאין לו
דוגמה בעברית (משקל טפעל), וגוסף לזה
לגמרי שלא לצורך, כי למושג של הצ'
טדקות אין מחסור במלים.
